

Wojciech Kauczor, Wojciech Zomerski
Uniwersytet Wrocławski

1st International Workshop on Law and Ideology, Wrocław, 29–30.05.2014 r.

W dniach 29–30.05.2014 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego odbył się 1st International Workshop on Law and Ideology organizowany przez Koło Naukowe Filozofii Prawa. Pierwszy dzień warsztatów został otwarty słowami powitania jednego z organizatorów – Michała Stambulskiego. Wymiana krytycznych myśli o prawie i zawiązanie nieformalnej sieci naukowców zainteresowanych *critical legal studies* zostały wspomniane jako najważniejsze cele warsztatów.

Merytoryczną część otworzył profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, Adam Sulikowski. Wykład pod tytułem „*Affirmative Amnesia*” and Rightist „*Crits*”. *Some Remarks on Critical Legal Thought in Poland* był swoistym wprowadzeniem do świata polskiej polityki. Głównym przedmiotem przemówienia była analiza rozkładu sił na polskiej scenie politycznej, w szczególności zaś zostały omówione problemy polskiej lewicy. Wykład zainicjował gorącą dyskusję na temat tego, na ile krytyczny dyskurs akademicki jest w stanie i na ile powinien oddziaływać na sferę polityki.

Pierwszy panel zatytułowany *Psychoanalytic Perspectives on Law & Ideology* kierowany był przez dra Cosmina Sebastiana Cercela (University of Nottingham). Referat wprowadzający *The Critique of Ideological Reason: The Unconscious Dimension of Legal Discourse* przedstawił mgr Michał Stambulski (Uniwersytet Wrocławski). Jego celem było przełożenie językowych koncepcji S. Žižka na użytek dyskursu prawniczego. Drugi referat pt. *Preferred Means of Interpretation* został wygłoszony przez dra Martina Škopa z Uniwersytetu Masaryka. Punktem wyjścia była teza, że prawo i kultura masowa są ze sobą nierozzerwalnie powiązane. Odnosząc się do L. Althussera, zauważył on, że kultura masowa utrwała koncepcję prawa opartą na agresji. Ostatni w tym panelu referat pt. *Reality Is for Those Who Cannot Sustain The Dream* zaprezentował mgr Rafał Mańko (University of Amsterdam). Za punkt wyjścia posłużyła mu myśl S. Žižka, że ideologia nie jest iluzją, do której ucieka się od rzeczywistości, a wręcz przeciwnie – ideologia tworzy rzeczywistość. Następnie ukazano jak prawo, interpelując jednostki, kreuje ich podmiotowość. Referent odwoływał się do takich przykładów podmiotowości jak „konsument”, „pracownik”, „przedsiębiorca”, „obywatel” i „cudzoziemiec”.

Drugi panel zatytułowany *Positive Law as an Instrument of Ideology* kierowany był przez mgr Xenię Chiaramonte z State University of Milan. Jako pierwszy swój referat *Law at the Service of Ideology: From Polizeiwissenschaft to Rechtsstaat*

zaprezentował mgr Michał Gałędek z Uniwersytetu Gdańskiego. Był on próbą analizy tego, jak konkretne formy ustrojowo–prawne służyły realizowaniu ideologii państwowej w XIX–wiecznych Niemczech. Następnie mgr Samir Forić (University of Sarajevo) zaprezentował wystąpienie pt. *Power of Form and Form of Power: Legal Reproduction of Collectivistic Ideology on the Example of Bosnia and Herzegovina Constitutional Law*. Autor przeprowadził społeczno–prawną analizę bośniackiego prawa konstytucyjnego. Jako jego podstawową cechę wskazał kolektywizm, będący wyrazem bałkańskiej etnopolityki. W dalszej kolejności dr Dace Šulmane (University of Geneva) wygłosiła referat pt. *Legal Tools for an Ideological Machinery in Latvia? Contemporary Concern*, w którym podjęła próbę analizy społeczno–prawnych przemian w Łotwie od upadku Związku Radzieckiego ze szczególnym uwzględnieniem integracji z zachodnioeuropejską kulturą prawną i reform neoliberalnych oraz zmiany sytuacji wraz z ekonomicznym kryzysem, który rozpoczął się w 2008 r.

Trzeci panel zatytułowany *Law and the Political* prowadzony był przez mgra Michała Stambulskiego. Rozpoczął się on referatem mgra Jakuba Łakomego z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *The Liberal Ideology Demystified. Carl Schmitt's Views on Legal Interpretation*. Autor zastanawiał się, w jaki sposób wykorzystać można dorobek C. Schmitta w celu ukazania ideologicznych podstaw interpretacji prawa. Następnie wystąpił dr Cosmin Sebastian Cercel (University of Nottingham), który w referacie pt. *From Form to Force: Law, Ideology and Repression in Late Capitalism* przeprowadził analizę późnego kapitalizmu w świetle Althusserowskich ideologicznych aparatów państwa. Przemoc jest nieodłącznym elementem każdego państwa i w konsekwencji, bez względu na ustrój, gdzieś znajduje ujście. Przemoc w późnym kapitalizmie przejawia się w wyzysku ludzi. Ostatni referat zatytułowany *The Concept of Community in Law and Social Sciences: Ideological and Critical Functions* wygłosił dr Paweł Skuczyński z Uniwersytetu Warszawskiego. Przedstawił on rekonstrukcję pojęcia wspólnoty w społeczno–prawniczym dyskursie, wyróżniając trzy jego modele – premodernistyczny, modernistyczny i postmodernistyczny – oraz charakterystyczne dla posługiwania się nimi strategie krytyczne, w szczególności dążące do uznania i wyzwolenia.

Ostatni panel pierwszego dnia konferencji zatytułowany był *Law and Ideology in Historical Perspective* i kierowany był przez dr Dace Šulmane. Jako pierwsza swoje wystąpienie pt. *Interpreting Under the Gaze of Ancestors: Mores Maiorum as an „Ideological” Limitation of Jurists’ Discretion in Ancient Rome* zaprezentowała mgr Paulina Świącicka z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Była to próba odpowiedzi na pytanie, jak tradycja prawnicza może pełnić funkcję ideologii. *Mores Maiorum*, czyli zwyczaje ojców, w czasach rzymskich z jednej strony limitowały władzę dyskrecyjną prawników i służyły uzasadnianiu decyzji prawniczych, z drugiej natomiast wpływały na sposoby interpretacji. Następny referat pt. *Ideology and Debasement in the Nazi Legal System* został wygłoszony przez mgra Simona Lavisę (University of Nottingham). Jego celem była analiza tradycyjnego rozumienia nazistowskiego systemu jako barbarzyńskiego i bezprawnego w świetle tego, że nazistowskie rządy były zgodne z niemieckim prawem pozytywnym. Ostatnie wystąpienie tego dnia zostało wygłoszone przez mgr Natalię Karolinę Michałowską z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. W swojej *Ideology of Family Over the Centuries* autorka zrekonstruowała koncepcję rodziny w prawie rzymskim oraz we współczesnym prawie polskim w świetle pojęcia ideologii.

Dруги dzień konferencji rozpoczął się wykładem prof. Leszka Koczanowicza ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej we Wrocławiu. Tematem jego wystąpienia była

Katastrofa i ideologia. Referent przedstawił polską scenę polityczną po 1989 r., odwołując się do terminu postkomunizmu i postpostkomunizmu. Wyjaśnił pojęcie katastrofy i jako jej przykład podał rozbite się polskiego samolotu w Smoleńsku w 2010 r. Odniósł się do odbioru tego wydarzenia przez społeczeństwo i przedstawił rodzaje dyskursu prezentowane przez polskie partie polityczne w kontekście pojęcia ideologii.

Pierwszy panel tego dnia zatytułowany był *Ideology, Power, Hegemony*, a poprowadził go mgr Rafał Mańko. Rozpoczął się on referatem *Neoliberalism and its Ideology of Social (In)justice*, wygłoszonym przez mgra Pawła Snopka z Uniwersytetu Wrocławskiego. Zarysował on związek między neoliberalizmem a sprawiedliwością społeczną. Odwołał się do doktryny prezentowanej przez L. Balcerowicza i jego rozumienia wolności. Powołał się na D. Harveya, który twierdzi, że prawdziwym celem neoliberalizmu jest utrzymanie władzy przez wąską grupę ludzi. Następny referat pt. *The Symbolic Power of the Law: Beyond the Ideology in the Marxist sense* wygłosiła dr Hanna Dębska z Uniwersytetu Warszawskiego. W swoim wystąpieniu omówiła koncepcję symbolicznego wymiaru władzy P. Bourdieu stanowiącą odstępianie od typowo marksistowskiego podejścia do ideologii. Wyjaśniła takie pojęcia jak „habitus”, „doxa”, „socjodycea”.

Kolejny panel pt. *Ideology between Legal Interpretation and Literary Criticism* prowadzony był przez dr Hannę Dębską. Pierwszy referat dr Anny Klimaszewskiej z Uniwersytetu Gdańskiego pt. *Hidden Motives Behind the Codification Work on Ordinances of Louis XIV* nakreślił tło historyczne powstania tzw. wielkich ordonansów Ludwika XIV. Prelegentka zwróciła uwagę na fakt prowadzenia walki politycznej nie na drodze agresji militarnej, ale przy użyciu narzędzia kodyfikacji. Podkreśliła, że wielkie ordonanse były przełomem w dziedzinie postępowania cywilnego i stworzyły podwaliny pod jego francuski model. Kolejny referat pt. *The Right to Tell the Story: Law, Ideology and Identity Politics* wygłosiła mgr Justyna Jezierska z Uniwersytetu Wrocławskiego. Odniosła się ona do pojęcia tożsamości narracyjnej budowanej w oparciu o metodę językową i wskazała na możliwość analizowania pod tym kątem instytucji prawnych. Przywołała przykłady amnestii, restytucji, zeznań. Omówiła również występującą w Stanach Zjednoczonych politykę *don't ask, don't tell*. Powołała się na J.F. Lyotarda twierdzącego, że każdy człowiek ma prawo do narracji, do opowiedzenia własnej historii i zbudowania tożsamości. Ostatni referat w tym panelu zaprezentowała mgr Markéta Klusoňová z Uniwersytetu Masaryka. Tytuł jej wystąpienia brzmiał *Is Hamlet a Scandinavian Crime Fiction*, a celem było wyjaśnienie, w jaki sposób fikcja literacka może być użyta jako prawniczy argument. Prelegentka zauważyła, że taki sposób argumentacji występuje np. w systemach *common law* i podała konkretne przykłady z literatury powoływane przez sądy czeskie. Zaznaczyła jednocześnie konieczność podkreślania przez sędziów, że używane odniesienia stanowią figurę retoryczną.

Przedostatni panel konferencji zatytułowany *Ideology in Legal Reasoning* prowadzony był przez mgra Jakuba Łakomego. Rozpocząła go mgr Xenia Chiaramonte (State University of Milan) wystąpieniem *Legal Complex and Governmental Societies*. Skupiła się w nim na rozumieniu prawa i jego związkach z ideologią u L. Althussera i M. Foucaulta. Autorka zauważyła, że obie tradycje korzystają z różnych kategorii i ważne jest wyjaśnienie możliwości korzystania z ich obu. Kolejny referat pt. *Reasoning in Practice: The Judge as Individual Actor and the Artificiality of Legal Symbolism and Autonomy* przedstawił mgr Jack Meakin (Oñati International Institute of the Sociology of Law). W swoim wystąpieniu skupił się na koncepcji neutralności sędziego. Rozważył, jak należy rozumieć to pojęcie oraz czy sędzia w ogóle może być neutralny. Postawił pytanie, jak można łączyć polityczne i etyczne poglądy z ideą prawa i prawniczego rozumowania.

Ostatni panel pt. *Liberty, Conflict & Ideology* poprowadziła mgr Justyna Jezierska. Wystąpili w nim studenci Uniwersytetu Wrocławskiego. Wystąpienie Wojciecha Zomerskiego zatytułowane było *Marxist and Žižekian Definition of Ideology: The Position of Ideology in Modern Times*. Jego celem było rozważenie, czy obecne czasy są ideologiczne czy nie. Autor przytoczył dwa sposoby rozumienia ideologii i odniósł je do *Roku 1984* G. Orwella i *Nowego wspaniałego świata* A. Huxley'a oraz rozwinął pojęcie postideologiczności. Drugi referat pt. *Liberty as Power: Positive Liberties as a Means of Ideologisation of Law* wygłosił Filip Rakoczy. Odwołał się on do dwóch koncepcji wolności, o których pisał I. Berlin. Przyjął definicję wolności pozytywnej rozumianej przez J. Dewey'a i wolności negatywnej rozumianej przez F. Hayeka. Uznał w tym kontekście kolejne generacje praw człowieka jako przykład coraz większej wagi wolności pozytywnej. Ostatni referat podczas konferencji przedstawił Maciej Krogel. Tytuł jego wystąpienia brzmiał *The Troublesome Duties? Jus Post Bellum Postulates and Ideology*. Odnosił on pojęcie ideologii do prawa międzynarodowego. Przedstawił trzy rodzaje prawa dotyczącego wojny: *ius ad bellum*, *ius bellum* i *ius post bellum*. Zwrócił uwagę na kontrowersje pojawiające się przy akcjach humanitarnych oraz podkreślił konieczność zbadania zakresu możliwości ideologicznego wykorzystania zasad prawa *post bellum*.

Konferencję zakończył Michał Stambulski, który podziękował członkom Koła Naukowego Filozofii Prawa oraz Rafałowi Mańko za pomoc w organizacji przedsięwzięcia, a także wyraził nadzieję, że przyniosło ono wszystkim wiele refleksji. Podsumował ją, używając wypracowanych podczas konferencji pojęć: „On the imaginary level it was getting from doxa to episteme, so gaining knowledge, on the symbolic level it was organizing ourselves and on the real – it was pleasure”.